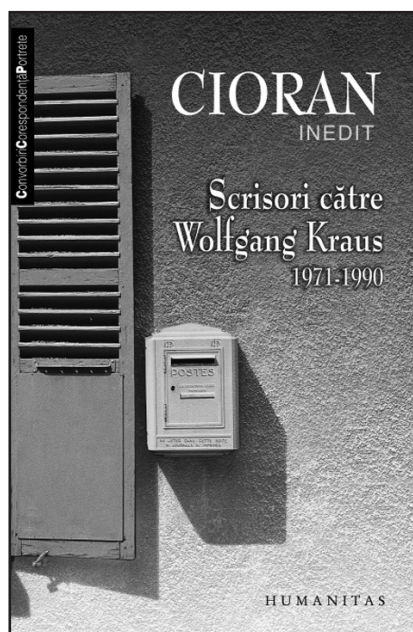


Alexandru Seres

Scrisorile regăsite ale lui Cioran

- Emil Cioran
- Scrisori către Wolfgang Kraus
- Editura Humanitas
- București, 2009



Cât este de vastă corespondența lui Cioran? Nu putem ști cu precizie, neexistând, după știința mea, vreun plan de editare a acesteia. Scrisorile lui Cioran au rămas, în bună parte, în posesia destinatarilor înșiși (sau a urmașilor acestora), răspândite prin arhivele unor biblioteci (unele din Franța, cum e fondul Cioran de la Biblioteca literară Jacques Doucet), ori, în alte cazuri, păstrate de custozii ca Mircea Handoca. O parte dintre ele au fost publicate în *Scrisori către cei de acasă* (1995), ori în volume de corespondență ale unor figuri reprezentative ale culturii române (Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu), altele au apărut prin diverse reviste literare. Merită amintite aici cele 12 scrisori adresate prietenului său Bucur Țincu, publicate de Ion Vartic¹. Și mai sunt, desigur, cele făcute publice de Friedgard Thoma, iubirea tomnatică a lui Cioran, într-o carte de

senzație², mult discutată – și discutabilă.

O neașteptată descoperire, făcută în urmă cu câțiva ani de profesorul George Guțu, care a dat întâmplător peste 158 de scrisori

¹ *12 scrisori de pe culmile disperării*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 1995

² *Pentru nimic în lume*, EST, 2005

în Arhiva Literară a Bibliotecii Naționale Austriece din Viena, s-a materializat recent într-un nou volum de corespondență, *Scrisori către Wolfgang Kraus*, apărut în vara acestui an la Editura Humanitas, constituindu-se într-unul din evenimentele salonului de carte Bookfest.

Poate părea ciudată această abundență epistolară, din partea unui om având faima unui însingurat, aparent mizantrop, fugind de societate. Există însă și explicații, pe care ni le dă Cioran însuși. "Având (...) avantajul de a fi un leneș, am scris un număr considerabil de scrisori", mărturisește el într-un articol apărut în *Nouvelle Revue Francaise* și reluat în deschiderea volumului *Scrisori către cei de acasă*, adăugând: "Schimbul epistolar îi dă leneșului iluzia activității". Tot acolo e pomenit și un episod ce pare să-l urmărească, fiind relatat și în volumul de față, cel al doamnei care i-a scris, timp de un an, "motive pline de elogi formidabile" și care s-a dovedit a fi o bătrână bizară, "detracată", episod ce îi oferă prilejul de a reflecta asupra "curiozității mele morbide față de oameni, maniei mele de-a scrie și de-a răspunde la scrisori", corolarul meditațiilor sale pe acest subiect constituindu-l cunoscuta sa formulare aforistică "Conversație cu un absent, scrisoarea este un eveniment major al singurătății."³

În prefața singurului volum consistent apărut până acum, dedicat corespondenței lui Cioran, *Scrisori către cei de acasă*, editorul Dan C. Mihăilescu afirmă că, fără a avea pretenția de a fi exhaustivă, ediția conține suficiente eșantioane reprezentative pentru activitatea sa epistolară, exprimându-și dubiul că "scrisorile trimise altor destinatari ar fi putut adăuga vreun element insolit sau decisiv". Așa o fi, n-avem de unde ști, atâta timp cât corespondența, presupus amplă, a lui Cioran pare să rămână pentru moment răspândită în cele patru zări, fără ca cineva să depună eforturi pentru a o strânge laolaltă, în scopul publicării ei în volum. Judecând însă după descoperirea făcută de George Guțu, la Viena, e posibil ca un eventual demers de cercetare sistematică a diferitelor arhive în care e de presupus să se mai găsească misive cioraniene să ne mai provoace și alte surprize.

Scrise pe parcursul a aproape douăzeci de ani, în perioada 1971-1990, scrisorile lui Cioran adresate filosofului și cercetătorului austriac Wolfgang Kraus sunt de o cu totul altă natură decât misivele trimise "celor de acasă". Nu doar fiindcă e vorba de o persoană din afara anturajului său de tinerețe, relația neavând o la fel de intensă coloratură afectivă, ci și pentru că ea a debutat – și continuă pe o durată de timp considerabilă – pe un fond lucrativ, pragmatic, Cioran fiind interesat de publicarea la Editura Europa din Viena (unde Kraus era, în acea vreme, director de programe) a uneia din cărțile sale, *Demiurgul cel rău*. În scrisorile adresate altor prieteni, din vremea în care tocmai făcuse

³ idem, p. 11

cunoștință cu Kraus, Cioran îl recomandă cu căldură – spre exemplu lui Wolf Aichelburg, scriitor german originar din Transilvania, căruia îi scrie în repetate rânduri că e “un personaj important”, “foarte serviabil, influent”, “în care se poate avea încredere, foarte serios”⁴. Lucru care ne arată că, cel puțin la debutul relației sale cu filosoful austriac, Cioran îl aprecia în primul rând datorită poziției acestuia în sistemul cultural vienez. Desigur că, ulterior, prietenia dintre cei doi se dezvoltă și pe latura afectivă, în primul rând datorită numeroaselor afinități de ordin cultural (dar și socio-politic), corespondența lui Cioran umplându-se treptat cu obișnuitele sale reflecții filosofice, ori observații în marginea cărților citite - ba chiar și de confidențe privind sănătatea sa precară, presărate cu sfaturi ale “specialistului” Cioran privind diverse afecțiuni, neezitând să recomande, ca și în cazul altor prieteni, remedii inedite și rețete medicale testate pe el însuși...

În ciuda acestor semne ale unei tot mai mari apropieri, Cioran i se adresează invariabil interlocutorului său, de la prima până la ultima epistolă (cu excepția unei singure scrisori, oficiale), cu formula “Dragă domnule Kraus” - și asta pe parcursul a aproape 20 de ani și în ciuda numeroaselor întrevederi personale. Nici urmă de vreun semn al afecțiunii, Cioran păstrând distanța (nelipsită însă de cordialitate) prin modul său de adresare, tot timpul la persoana a doua plural. Cum e posibil ca doi oameni de aceeași vârstă să fi menținut timp de decenii o politicoasă distanță, în ciuda strânselor relații, a apropierii lor sufletești, a destăinurilor de natură personală, a confidențelor (e drept, și ele respectuoase), rămâne un mister.

Dincolo de această ciudățenie formală, mărturisita “manie epistolară” a lui Cioran se manifestă și aici pe deplin, misivele sale scrise în scopuri îndeobște practice fiind presărate cu binecunoscutele sale obsesii privind puținătatea și dificultățile scrisului, plăcerile (enorme) ale lecturii, “plictiselile” provocate de boli sau de bătrânețe, oroarea de pălăvrăgeală și de vizitele cunoscuților. Li se adaugă însă nuanțe noi, uneori surprinzătoare: spre exemplu, aflăm despre utilizarea limbii române, pe care susține că a abandonat-o din momentul stabilirii sale în Franța, că “A vorbi românește înseamnă pentru mine un pericol literar de moarte”, iar despre scrisul său în limba franceză, desăvârșit din punct de vedere stilistic și pentru care fusese omagiat de mediile literare, că “A scrie franțuzește este pentru mine un disconfort pe care nu-l pot depăși ușor”. E drept, această ultimă afirmație e făcută în sens pozitiv, ca o piedică binevenită în calea grafomaniei care îl paște pe orice scriitor serios...

Lipsa de activitate îi prilejuiește, nu fără o delicioasă autoironie, cugetări aforistice în marginea condiției sale de “leneș”, una dintre

⁴ *Scrisori către cei de acasă*, Editura Humanitas, București, 1995, pp. 246-263

ele meritând să fie citată pentru ineditul ei: "viața este pentru mine suportabilă numai grație faptului că o privesc ca pe un fel de concediu." Iar spre finalul corespondenței sale cu Wolfgang Kraus, găsim una dintre puținele reflecții prilejuite de evenimentele din România post-revoluționară, despre care, decepționat, declară sentențios: "Totul a eșuat în această țară. Asta e singura ei originalitate."

Aș mai aminti un aspect, poate mai puțin cunoscut marelui public, dar care apare cu o mai mare pregnanță în scrisorile către Wolfgang Kraus: în ciuda aparențelor de pustnic izolat în inima Parisului, Cioran era un mare amator de călătorii. O afirmă în varii ocazii în fața prietenului său vienez, pomenind cu evidentă satisfacție fie de deplasările sale prin Spania, Olanda, Elveția ori Anglia, ori de planurile de a călători la Veneția sau în Germania. Cel mai îndepărtat punct al planetei în care reușește să ajungă e Grecia (de care îi pomenește în două rânduri lui Kraus), unde s-a deplasat pentru o conferință la Atena, nepierzând însă ocazia de-a face și un scurt sejur în Corfu, dintr-un motiv extrem de personal: fascinația sa, greu explicabilă (dar pe larg relatată într-un interviu⁵), pentru celebra Sissi, împărăteasa Austriei, care îndrăgise insula, construindu-și acolo chiar și un palat. De altfel, Cioran nu pierde prilejul de a sublinia și aici, în marginea numeroaselor sale considerații despre declinul Austriei (pe care îl consideră ca prefigurându-l pe cel al Europei), că "Împărăteasa Elisabeta face parte din biografia mea spirituală."

Este de amintit și faptul că toată această corespondență cu prietenul său austriac a fost purtată în germană, editorul și traducătorul George Guțu consemnând cu oarecare mândrie și faptul că versiunea românească a scrisorilor apare înaintea publicării lor în limba în care au fost scrise.

De bine, de rău, corespondența lui Cioran, în măsura în care a putut fi găsită, a fost publicată, fie în cărți, fie prin reviste. Grație unei întâmplări fericite, epistolarul cioranesc e completat în măsură considerabilă cu volumul apărut acum la Editura Humanitas. Mai rămâne ca un cercetător suficient de pasionat de opera lui Cioran să identifice, prin arhivele publice ori cele particulare, locuri unde se mai află ascunse scrisori ale sale, pregătind astfel terenul pentru un epistolar de o mai mare anvergură - poate într-o ediție similară cu cea realizată de Mircea Handoca în cazul lui Eliade. Căci editură dispusă să-l publice s-ar găsi, cu certitudine.

⁵ *Elisabeta sau vulnerabilitatea*, în *Convorbiri cu Cioran*, Editura Humanitas, București, 2004